అత్యున్నత జ్ఞానపీఠ పురస్కారం (2012) పొందిన నవల

పాకుడురాళ్ళు

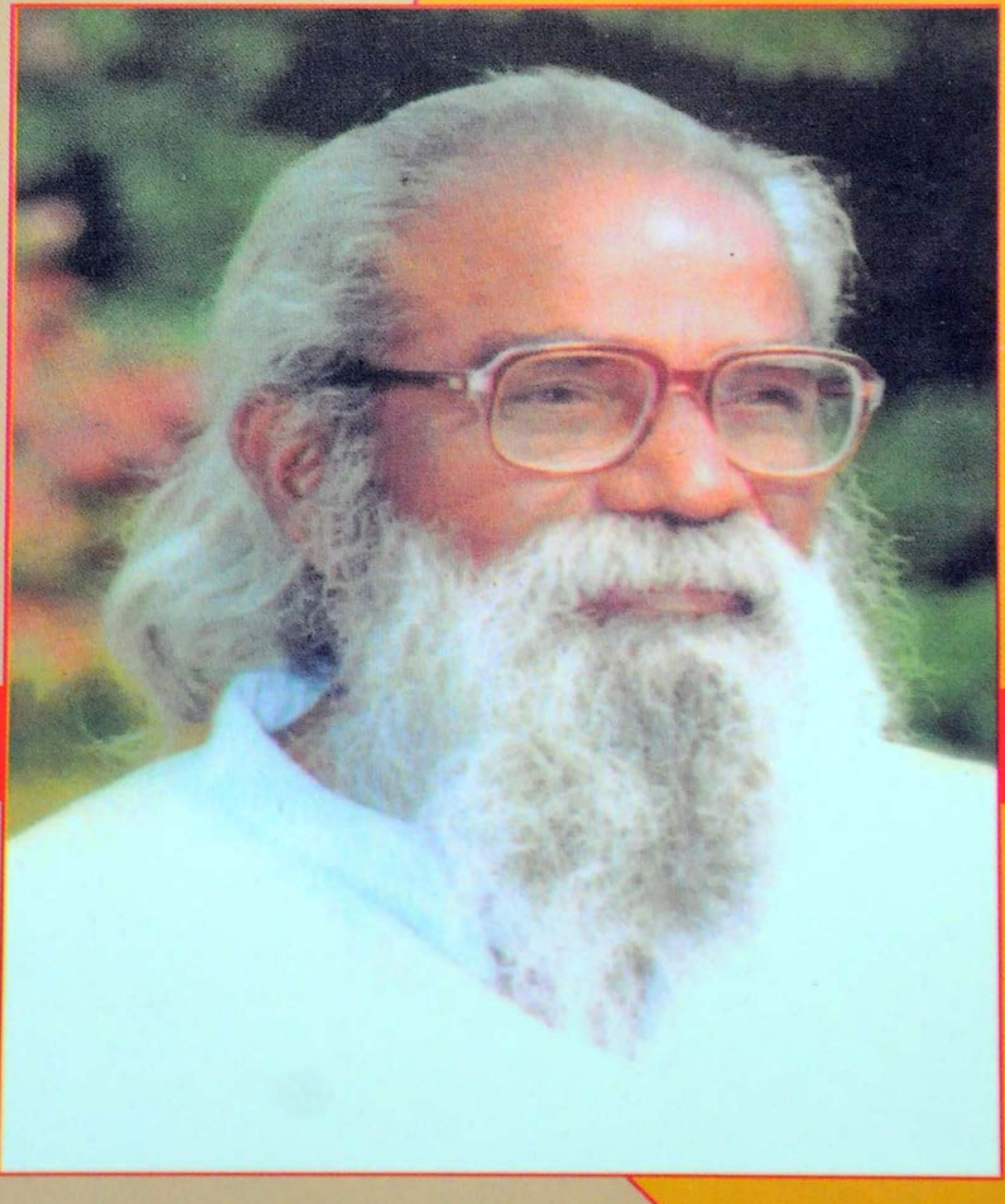

డాక్టర్ రావూరి భరద్వాజ

అత్యున్నత 'జ్ఞానపీఠ పురస్కారం' పొందిన నవల

పాకుడురాళ్ళు

సినీజగత్తులోని వ్యక్తుల అంతరాంతరాలను

ప్రతిభావంతంగా బొమ్మకట్టించిన తొలి ప్రయోగం

డా. రావూరి భరద్వాజ

భారత జ్ఞానపీఠమెక్కిన తొలి తెలుగు నవల

ఇన్నాళ్ళకిన్నాళ్లకు తెలుగు సాహితి మళ్లీ గద్దెనెక్కింది. ఓ చక్కని తెలుగు సాహితీ ప్రక్రియ-నవల-కో కలికితురాయి దక్కింది. 1988 తర్వాత 2013లో సాహితీక్షేత్రంలో ప్రతి రచయితకో రచన పర్యాయపదంగా ఉండడం చూస్తుంటాం. శ్రీశ్రీ 'మహాప్రస్థానం', బుచ్చిబాబు 'చివరకు మిగిలేది'. గోపీచంద్ 'అసమర్థుని జీవయాత్ర', కొడవటిగంటి 'చదువు', రావిశాస్త్రి 'సారాకథలు', వట్టికోట 'ప్రజలమనిషి', దాశరథి 'అగ్నిధార', ఆరుద్ర 'త్వమేవాహం', జాషువా 'గబ్బిలం', సీతాదేవి 'మట్టిమనిషి'....ఇలా ఇలా ఎందరో ఎన్నెన్నో...

అలా-రావూరి భరద్వాజ అంటే "పాకుడురాళ్ళు". రచయితలు తమ అన్ని రచనల్లోనూ నూతన ఆలోచనా ధోరణులనూ, కళా నైపుణ్యాలనూ నిబిడీకృతం చేస్తూనే ఉంటారు. అయితే ఏదో ఒక్క తమ రచనలో రచయిత తానే అంతటా తన విశ్వరూపం చూపిస్తూ తన జవసత్వాల న్నిటినీ పొందుపరిచి తానంతవరకూ సంపాదించుకున్న రచనా వైశిష్ట్యాన్నీ, పరిశీలనా నైశిత్యాన్నీ, విశ్లేషణా చాతుర్యాన్నీ పాఠకులకందిస్తాడు. పాఠకులు కూడా ఆ రచనలోని వస్తువు రీత్యా కానీ, రచనా ప్రాబల్యం వల్ల కానీ-అతని అన్ని రచనల్లోకీ ఈ రచననే ఆ రచయిత యొక్క ప్రాతినిధ్య రచనగా స్వీకరిస్తారు. ఈ రచననే ఆ రచయిత సమగ్రంగా ఆవిష్కరింపచేసే రచనగా భావించి పెద్దపీట వేస్తారు. ఆ రచయిత రచనల జాబితాలో ముందు పీఠాన నిలబెడ్తారు. ఇదిగో అలా సాహితీలోకం సగౌరవంగా సంభావించిందే ఈ "పాకుడురాళ్ళు".

భరద్వాజగారి సమగ్ర సాహితీ మూర్తిమత్వాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకుంటూనే-ఓ విశిష్ట రచనగా "పాకుడురాళ్ళు"నవలనూ, రచయితనూ ఈ బహుమతికి ఎంపిక చేశారు.

రావూరి భరద్వాజ సామాన్య రచయితల మధ్య అసామాన్య రచయిత. సాధారణంగా ఏ రచయిత చూపులకూ తగలని సామాజిక కోణాలే ఈ రచయితకు వస్తువు. అలాటి ఓ సినిమా బాపతు వస్తువుతో మలిచిన ఈ నవలకు -తొలి నుంచీ ప్రసిద్ధి రావడానికి కారణం- ఆ నవలను నిర్వహించిన తీరు, చెప్పిన పద్ధతి. ఆయా సందర్భాలను ఆసరా చేసుకొని రచయిత విస్తరించిన భావజాలం. జనం ఓ రచయితకు జేజేలు పలకటం అంటే ఆ రచయిత తన రచనల్లో అందించిన భావజాలం పట్ల ఆకృష్టులలైనందువల్లా అనే అనుకోవాలి. ఆ భావజాలం తమదిగా పాఠకులు భావించినందువల్లేననాలి. దాన్ని వివరించటంలో భరద్వాజకు పాండిత్యలేమి బాగా సహకరించింది. ఓ సందర్భంలో కొందరు పాఠకులు శరత్‌ను -'రవీంద్రుని' గురించి అడిగారట. అందుకు శరత్-రవీంద్రుడు నాలాంటి వాళ్ళకోసం రాస్తారు అన్నాట్ట. మరి మీరో అంటే నేను మీలాంటి వాళ్ళకోసం రాస్తాను. నాకు పాండిత్యం లేదు. అందుకని నేను సామాన్యుల కర్థమవు తాను-అన్నాట్ట. అలాగే భరద్వాజకు పాండిత్యం లేకపోవటం ఓ వరంగా అందివచ్చింది. తెలుగువాడు తెలుగువాడికోసం రాసిన తెలుగు రచనగా ఆయన రచన ఉంటుంది.

హాలాహాలాన్ని తాను మింగుతున్నా నవ్వుతూ జీవితపోరాటంలో సైనికుడుగా ఉండాలన్న సత్యాన్ని చాప్లిన్ రుజువు చేశాడు. సామాజిక పోరాటాల్ని చేశాడు. అలానే కాలువేస్తే జారిపోయే "పాకుడురాళ్ళు"....జీవన పోరాట గమనాన్ని తెలిపే ఈ నవల. అందుకే ప్రతిష్ఠాత్మకమైన 'జ్ఞానపీఠ పురస్కారం'. నిలవ నీళ్ళలో ఒడ్డుకు దగ్గరగా కనబడీ కనబడకుండా ఉన్న బండరాళ్ళమీద పాచి పేరుకునుంటుంది. సూర్యకిరణాల వెలుగు పడ్డప్పుడు ఆ పాచి తళతళా మెరుస్తూంటుంది. ఆకర్షణీయంగా ఉంటుంది. ఆ రాళ్ళమీద కాలెట్టి నిలబడదామనుకున్నా అలా నిలబడి గాలమేసి చిన్నచిన్న చేపల్ని పడదామనుకుని ఎక్కినవాడు రాళ్ళమీది పాచివల్ల జారి నీళ్ళలో పడడం సహజం.

సమాజంలో ఇలాంటి 'పాకుడురాళ్ళు' ఉండే సందర్భాలున్న రంగాలు అనేకానేకాలు. భరద్వాజ తనకు అప్పటికి (1965)బాగా అవగాహన ఉన్న, ప్రజల్లో ఉత్సుకత ఉన్న-సినిమా రంగాన్ని వస్తువుగా తీసుకొని నవలీకరించిన సందర్భమే ఈ"పాకుడురాళ్ళు". దానికే ఈ పురస్కారం. అందుకు ప్రముఖ రచయిత రావూరి భరద్వాజగారికి అభినందనలు. వారి ఈ రచనను మా ప్రచురణగా నాలుగోసారి పాఠకులందిస్తున్నాం. అందుకు వారికి కృతజ్ఞతలు.

తెలుగు భాషా సంస్కృతీ వికాస సంవత్సరంగా మన రాష్ట్రప్రభుత్వం 2013 ప్రకటించిన సందర్భంలో "ఈ పురస్కారం ఈ నవలకు రావటం తెలుగు వారి సౌభాగ్యం". మా ప్రచురణా లయం ప్రచురణ రంగంలో అరవయ్యేళ్ళుగా కృషిచేస్తూ వజ్రోత్సవ సంవత్సరంలో (1953-2013) ప్రవేశించిన సందర్భం కూడా ఇదే. ఇప్పుడు దేశంలోని అత్యంత ప్రతిష్ఠాత్మక "కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ పురస్కారం"-'పెద్దిభొట్ల సుబ్బరామయ్య కథలు"-మొదటి సంపుటానికీ, ఈ 'జ్ఞానపీఠ పురస్కారం' ఇప్పుడు 'పాకుడురాళ్ళు' అన్న మా ప్రచురణలకు రావడం మాకెంతో గర్వకారణం. రచయితలకు అభినందనలు.

ఇన్నాళ్ళుగా మా ప్రచురణాలయం కృషికి వెన్నుదన్నుగా ఉంటూ ప్రోత్సహిస్తున్న రచయిత లకూ, పాఠకులకూ, అభిమానులకూ సర్వదా కృతజ్ఞులం.

18-04-2013 -ప్రచురణకర్తలు

ఐదవ ముద్రణకు

నా మాట

'పాకుడురాళ్ళు' నవలకు 'జ్ఞానపీఠ పురస్కారం' వచ్చిన సందర్భంగా 'విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్'వారు ఈ నవలను పునర్ముద్రిస్తున్నందుకు చాలా సంతోషంగా ఉంది.

సినీ పత్రికల్లో ఉద్యోగం చేస్తున్న రోజుల్లో చలనచిత్రరంగంలోని-వెలుగునీడలనూ, కష్టసుఖాలను, వడిదుడుకులను మొత్తానికి సినిమా వెనుక గల సినిమా చరిత్రను గూర్చి చాలా దగ్గరగా చూశాను, అందుకే ఆ ఇతివృత్తాన్ని ఎన్నుకొని 'పాకుడురాళ్ళు' నవలగా పాఠకులకందించాను.

ఒకప్పుడు ఈ నవల మన తెలుగు వాళ్ళకు మాత్రమే నచ్చి ఉండవచ్చు. ప్రస్తుతం అత్యున్నత జ్ఞానపీఠ పురస్కారం రావడంతో యావత్ భారతావనికే నచ్చినట్లైంది. ఇది మొదట్లో కృష్ణాపత్రికలో ధారావాహికంగా ప్రచురితమైనది. దీనిని మొదట శ్రీకమలా పబ్లిషింగ్ హౌస్, విజయవాడ వారు 1978లో ప్రచురించారు. వారికి కృతజ్ఞతలు.

నా పుస్తకాలలో ఐదవ ముద్రణకు నోచుకున్న మొదటి గ్రంథం ఈ ''పాకుడురాళ్ళు'' నవల. ఈ ప్రచురణను ఈవిధంగా సుసాధ్యం చేసింది విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం.

నా రచనలలో చాలా వాటిని విశాలాంధ్ర వారు ముద్రణ కల్పించి, పంపిణీ చేసి, ప్రచారం చేసినందుకు ఆనందంగా ఉంది. కాదు కాదు చాలా సంతోషంగా ఉంది. విశాలాంధ్ర లేకపోతే నేను లేను. వారికి నేను కృతజ్ఞుణ్ణి.

తొలి ప్రచురణకు

ఈ పుస్తకం...

చదివి ముగించిన తరువాత, తొలిగా నేను చేసిన పని గాఢంగా నిట్టూర్చడం. యధాలాపంగా చదవడం ప్రారంభించి, మరింత విడువలేక, పుస్తకం చివరికంటా పూర్తిచేసిన తరువాత గానీ సుఖంగా గాలిపీల్చలేకపోయాను. నిజానికీ నవలలోని కొన్ని భాగాలు అప్పుడప్పుడు 'కృష్ణాపత్రిక'లో చదివినవే! ఐనా మొత్తంగా కలిపి చదివినప్పుడు, నేను పొందిన ఆనందం వేరు.

మనలో చాలామందికి ఆధునిక నాగరికత ప్రసాదిస్తున్న సదుపాయాలను అనుభవించడమే తప్ప, వాటి వెనుక గల చరిత్ర తెలియదనుకుంటాను. రేడియో వాడుతున్న సామాన్య వ్యక్తికి 'మార్కోని' పడిన శ్రమ తెలియదు. తంత్రీ వార్తా ప్రసార సాధనాలను ఉపయోగించుకొంటున్న వ్యక్తికి, 'గ్రాహమ్‌బెల్'పడిన పాట్లు తెలియవు. అలాగే సినిమా చూస్తున్న ప్రేక్షకునికి, ఆ వెనుక జరిగే కథ కూడా తెలియదని అనుకోవచ్చు.

'పాకుడురాళ్ళు' ఒక నవలగా నాకు నచ్చడానికి కారణం, సినిమా వెనుక గల సినిమా చరిత్రను, రచయిత కథాత్మకంగా చిత్రించడమే కాదు; జరిగిన, జరుగుతున్న, జరగడానికి అవకాశాలున్న వేలాది సంఘటనలను మనోజ్ఞంగా తన రచనలో పొహళించడం కూడా కాదు; వీటన్నింటినీ మించి, వీటన్నింటి వెనుకా, రచయిత పడుతున్న మనోవేదన, వాటిని మార్చి తీరాలన్న అతని ప్రగాఢ వాంఛ నన్ను కదలించింది. నిత్యకల్యాణం పచ్చతోరణంగా భాసిస్తూ, వేలాదిమందిని తనవైపుకు ఆకర్షించే ఈ రంగంలో, పాతుకుపోయిన అవాంఛనీయమైన, శక్తులను గురించి రచయిత మనకు కనువిప్పు కలిగిస్తున్నాడు. చిరునవ్వుల వెనుక మణిగిపోయే ఆత్మఘోష, తళుకు చూపుల చాటున దాగిన కన్నీరు, తియ్యని మాటల మాటున పొంచున్న విషజ్వాలలు, మనకి ఈ నవలలో ప్రత్యక్షమౌతాయి.

'రచనల్లో వాస్తవికత ఉండాలి'అనేవారు. ఈనవలలోని వాస్తవికతను ఎంతవరకు అంగీకరిస్తారన్నదొక ప్రశ్న. ఎందుకిలా అంటున్నానంటే మనలో చాలామందికి, అసలైన వాస్తవి కత అవసరం లేదు. 'వాస్తవికత'అని మనలను భ్రమింపచేయగలదేదో మనకు కావాలి. అసలైన సిసలైన సత్యాన్ని మనం చూడనూ లేము, చూసి భరించనూ లేము.

ఈ సందర్భంలో అలెగ్జాండర్ కుప్రిన్‌ను వొకసారి జ్ఞాపకం చేస్తున్నాను. అతను వ్రాసిన 'యమకూపం' చదివినప్పుడు అందులోని సంఘటనలు, పాత్రలు, చాలాకాలం నాకు మనశ్శాంతి లేకుండా జేశాయి. హృదయం కన్నీటితో నిండిపోయింది. ఆ పాత్రల పట్ల అనంతమైన అనురాగంతో, సానుభూతితో మనం చలించిపోతాం. కుప్రిన్‌కు ముందు ఆ తరువాత కూడా ఆ నవలలో చిత్రించిన సంఘటనలూ, అలా బ్రతుకుతున్న వ్యక్తులూ వున్న మాట నిజమే. కానీ, కుప్రిన్ మాత్రమే ఆ జీవితాన్ని కథావస్తువుగా స్వీకరించి, లోకోత్తరమైన కళాఖండాన్ని సృష్టించగలిగాడు.

మిత్రులు శ్రీ భరద్వాజ కూడా, యీ నవల ద్వారా, అటువంటి విజయాన్నే సాధించారు. ఇందులోని కొన్ని సంఘటనలతో మనం యేకీభవించకపోవచ్చు. కానీ-ఈనాడీ రంగంలో అవి పేరుకుపోయి వున్నాయో, లేదో మనం చూడాలి. కారుచీకట్లలో మారుమూలల పడి ఉన్న వాస్తవికసంఘటనలు ఏర్చి, కూర్చి మన ముందుంచారు శ్రీ భరద్వాజ.

రచయిత నిజాయితీ, బాధ్యతా ఇలాంటి ఘట్టాలలోనే బైటపడుతుంది. సమకాలీన సమాజానికి కోపం వస్తుందని భయపడి చేతులు ముడుచుకు కూచున్న రచయిత, సంఘం పట్ల తనకున్న బాధ్యతను విస్మరించాడన్నమాట. ఉత్తమరచయిత లెవ్వరూ అలాచేయరు, చేయలేరు కూడాను. వీరేశలింగం పంతులుగారూ, గురజాడ అప్పారావుగారూ, గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారూ, త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారూ, గుడిపాటి వెంకట చలంగారూ-సమకాలీన సమాజాన్ని చూసి భయపడి ఉన్నట్లయితే, తెలుగుజాతి ఇప్పుడేస్థితిలో ఉండేదీ మనం ఊహించను కూడా లేము.

చెప్పవచ్చిందేమిటంటే 'పాకుడురాళ్ళు' నవలలోని కొన్ని సంఘటనలు, సన్నివేశాలు, సామాన్యపాఠకునికి చాలా కొత్తగా కనిపిస్తాయి. వాటిని అభివ్యక్తం చేయడంలో రచయిత ప్రదర్శించిన చొరవ, తెగువ అభినందనీయమైనవి. 'దారుణా ఖండల శస్త్ర తుల్యము'లైన వాక్యాలతో శ్రీభరద్వాజ ఆయా ఘట్టాలను చిత్రించిన విధానం అపూర్వంగా ఉన్నది. తను చెప్పదలచుకున్నదేదో బలంగా చెప్పగల బహుకొద్దిమంది రచయితలలో భరద్వాజ ఒకరు. ఆయన విమర్శ, వ్యక్తిగతంగా ఉండదు. ఆ వ్యక్తుల తాలూకు సమాజమూ, అందులోని వాతావరణమూ, ఆయన విమర్శకు గురి అవుతాయి.

అట్టడుగు నుండి జీవితం ప్రారంభించి ఆకాశమంత ఎత్తుకు ఎదిగిన ప్రతిభాశాలిని మంజరి. నీగ్రో బానిసగా జన్మించి, అమెరికా చరిత్రనే మార్చివేసిన 'జార్జి వాషింగ్‌టన్ కార్వర్', మామూలు కార్మికుడుగా బ్రతుకు ప్రారంభించి, కార్లసామ్రాజ్యాధిపతిగా పేరు సంపాదించిన 'వాల్టన్ పెర్సీ క్రిజ్లర్', మట్టిలో పుట్టి, మణి మందిరాలలో నివసించిన 'మార్లిన్ మన్రో'-వీరందరూ అనుసరించిన మార్గాలనే మంజరి కూడా అవలంబించి తమ ధ్యేయాన్ని సాధించుకోవడానికి నిరంతర కృషి, అవకాశాలను సద్వినియోగం చేసుకోవడమూ, వారి విజయాలకు కారణాలు. మంజరి కూడా ఈ రెండు సూత్రాలనూ అక్షరాలా పాటించింది. గుంటూరు గుడిసెల్లో తిరిగి, బొంబాయిలోని చలువరాతి మందిరం చేరిన ఈ మధ్యకాలంలో-మనకొక విచిత్రమైన చలనచిత్ర ప్రపంచాన్ని చూపించింది.

సినిమారంగం ఆధారంగా, తెలుగులో చాలా చిన్న కథలొచ్చాయి గానీ, పెద్దనవలా రూపంలో రావడం మాత్రం ఇదే ప్రథమం. ఆ గౌరవం శ్రీ భరద్వాజకు లభించినందుకు, అతన్ని హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.

బుద్ధపూర్ణిమ-విశ్వావసు

- అలపాటి వెంకట్రామయ్య.

తొలిప్రచురణకు

స్నేహాంజలి

ఇరవై అయిదు సంవత్సరాల కిందటి మాట. అప్పట్లో గుంటూరు జిల్లాలోని తాటికొండ గ్రామంలో-'బాలభారతీ నాట్యమండలి' పేరుతో నాటకసంఘం ఒకటుండేది. అందులో నేనూ, నా మిత్రుడు పందిటి రామచంద్రరావూ, సభ్యులం. ఈ సంఘం వారు చాలా నాటకాలాడారు; 'భక్తశ్రీయాళ', 'సరోజముఖి', 'గయోపాఖ్యానం', 'తులాభారం', 'చింతామణి', 'ఉద్యోగ విజయాలు'-ఇలా ఎన్నో నాటకాలు, తాడికొండలోనూ ఆచుట్టుపక్కలా ప్రదర్శించాము.

ఆ నాటకాల్లోని స్త్రీ వేషాలను మొగవాళ్ళే వేస్తుండేవారు. మా రామచంద్రరావు అందులో ప్రసిద్ధుడు. తొలిగా స్త్రీ వేషాలకు స్త్రీలే వేయాలన్న సూచన చేసింది మా కంపెనీ హీరో అప్పయ్యగారు. ఆ సూచన మేరకు మా రామచంద్రరావు గుంటూరు నుండి వొక 'నటి'ని తీసుకొచ్చాడు. ఆ తరువాత కొద్దికాలానికే కంపెనీ మూతపడిపోయింది.

తిరిగి దాన్ని పునరుద్ధరించినవారు, మిత్రులు శ్రీకొల్లూరి వెంకటేశ్వర్లుగారూ, శ్రీ బి.వీరయ్యగారూను. యువజనుల్లోని ఉత్సాహోద్వేగాలు వృథా కాకూడదనీ, సమాజాభ్యు దయానికి తోడుపడాలన్న ఉద్దేశంతో, సాంఘిక నాటకాలు ప్రదర్శించవలసిందనీ అని వారు మమ్మల్ని ప్రోత్సహించారు. ఒకటి రెండేళ్ళపాటు గావును రకరకాల సాంఘిక నాటకాలను దూరప్రాంతాలకు కూడా వెళ్ళి మేము ప్రదర్శించాం.

ఈ ఇద్దరు మిత్రుల అండదండలూ, మాకు అనుక్షణం ఉండేవి.

1944 ప్రాంతాలలో నేను రచనలు చేయడం ప్రారంభించాను. నా ముఖ్య శ్రోత కొల్లూరి వెంకటేశ్వర్లుగారు. కథ వినిపించి 'ఎలా ఉంది?' అని అడిగినప్పుడు, నవ్వుతూ నా తప్పులను వేలెత్తి చూపించేవారాయన. తాడికొండలో ఉన్నప్పుడు నేను వ్రాసిన చాలా కథలు, ముందుగా చదివిన వారు వెంకటేశ్వర్లుగారే; ఆనాటి, వారి నిశిత విమర్శ నా అభివృద్ధికి చాలా తోడుపడింది. ఆ తరువాత నేను పొట్టచేతపట్టుకొని, తాడికొండ వదిలాను. 'కొల్లూరి' ఇతర వ్యాపకాల్లో మునిగిపోయారు.

ఇరవై సంవత్సరాల తరువాత, గుంటూరులో కలుసుకొన్నప్పుడు మళ్లీ ఆ వెనుకటి ఆప్యాయతా, ఆదరణా నేననుభవించాను. ఈ మధ్యకాలంలో నేనూ, వారూ కూడా చాలా మారిపోయాం. కానీ మా స్నేహం మాత్రం చెక్కుచెదరకుండా అలానే ఉన్నది.

'పాకుడురాళ్ళు మీకు అంకితమిస్తున్నాను' అన్నప్పుడు-

'ఎందుకోయ్ ఇదంతా?'అన్నారాయన నవ్వుతూ

'ఇంతకన్నా మన స్నేహానికి గుర్తుగా నేనివ్వగలిగిందేమీ లేదు' అన్నాను.

నవ్వుతూ భుజం తట్టారు శ్రీకొల్లూరి.

ఆ సౌజన్యమూర్తికి మిత్రునిగా నేనిది వారికి అంకితమిస్తున్నాను.

1978 -భరద్వాజ.

(ఈ నవలకు, నేను పెట్టిన శీర్షిక'మాయ జలతారు'అని ఆ పేరును 'పాకుడురాళ్ళు'గా మార్చినవారు మిత్రులు శ్రీ శ్రీలా వీర్రాజుగారు. -భరద్వాజ.)

మాధవరావు చెప్పిన కథ...

ఇది మంజరి కథ కాదు. నా సొంత గొడవ. మీకు పత్రికలు చదివే అలవాటున్నదా? పదిహేను సంవత్సరాల క్రిందట నవ్యాంధ్ర కళామండలిని గురించి పత్రికల్లో చదివే వుంటారు. బహుశా మీకు జ్ఞాపకం వుండదనుకుంటాను. రేపెప్పుడన్నా ఏ మహానుభావుడన్నా అవతరించి 'ఆంధ్ర నాటక రంగ క్రమానుగతాభివృద్ధి'ని గురించి వ్యాసం రాయడమే జరిగితే, అందులో నవ్యాంధ్ర కళామండలిని గురించి తప్పకుండా పేర్కొని తీరాలి. ఎందుకంటే, అటు పాతకాలపు నాటకాలకు ఇటు కొత్తరకం నాటకాలకు, మధ్యసమయంలో ఈ మండలి అవతరించింది. పాతనాటకాల మీద జనానికి మోజు తగ్గిపోయింది, కొత్త నాటకాలంటే, నమ్మకం కుదరలేదు, అదీ పరిస్థితి.

నాకేమో నాటకాలంటే ఆపేక్ష ఉన్నమాట నిజమే! ఎంతకాలమని శ్రీకృష్ణరాయబారం, పాండవోద్యోగ విజయాలు, గయోపాఖ్యానం, సారంగధర ఆడుకుంటూ సమాజాలు చాలా ఉన్నాయి. వాళ్లను కాదని మా నాటకాలు చూడ్డానికి జనం రాలేదంటే, అది అక్షరాలా మాతప్పే.

మా ఊళ్లో ఉన్న కవిని పట్టుకొని కొత్తనాటకం ఒకటి రాసి పెట్టమన్నాం. అతగాడేమో, నావల్లకాదన్నాడు. నాటకం రాయడం అట్టే కష్టం కాదనీ, ప్రయత్నిస్తే రాయగలవనీ, అతనికి నచ్చచెప్పాం. అప్పటికి 'సరే' నన్నాడు గానీ, చివరకు వేసిన గొంగడి మాత్రం కదల్లేదు.

'అది గాదురా అబ్బిగా! కథ మేమే యిచ్చాం గదా! ఒక కథానాయకుడు, కథానాయకి ఉండాలి. వీరిద్దరి కులాలు వేరు వేరు. కథానాయకుడు, భూస్వామి కొడుకు, ఆ భూస్వామి పరమనీచుడు. జీతగాళ్లను అస్తమానం దోచుకుతింటూ ఉంటాడు. వారి శ్రమను పీల్చుకుని మేడలు కట్టేసిన బాపతు. దొంగ లెక్కలు రాయడంలో మేటి. కూలీలకు సరిగా డబ్బివ్వడు. అతని భార్య మహాలక్ష్మిలాంటిది. బ్రాహ్మణులయందు భక్తిన్నీ, పేదలయందు ఆదరాభిమానములున్నూ కలిగిన మహాసాధ్వి. భర్తమాటను కాదని ఎరుగని ఇల్లాలు. ఆమెకు వెంకటేశ్వరస్వామి వారి దయవల్ల ఒక్కడంటే ఒక్కడే కొడుకు పుడతాడు. వాడే మన కథానాయకుడు. చిన్నతనం నుండీ మనవాడు మాంచి తెలివైనవాడు. చకచకా పై చదువులలో కొచ్చేస్తాడు. ఒకరోజున పట్నం నుండి ఇంటికొస్తూ వొస్తూ, పొలాల మధ్య, నెత్తిమీద దుత్త పెట్టుకొస్తున్న ఓ అమ్మాయిని చూస్తాడు. ఈ అమ్మాయే కథానాయిక. ఇది మొదటి అంకం. ముందు ఇంతవరకూ డైలాగ్స్ పడేయ్. ఆ తరువాత సంగతి చూసుకొందాం' అని సలహా ఇచ్చాను కవికి.

ఇద్దరం కూచుని నాలుగురోజుల పాటు తంటాలు పడి, ఇంతవరకూ సంభాషణలు రాసిపారేశాం. తెర యెత్తగానే, కథానాయకుని తండ్రి, పెట్టీ బూర్జువా వేషంలో అటూఇటూ కోపంగా తిరుగుతుంటాడు. మీసాలు మెలేస్తూ ఉంటాడు. మధ్య మధ్య సైడ్ వింగ్‌లోకి చూస్తూ కోపంగా మాట్లాడుతుంటాడు. క్రమంగా నలుగురైదుగురు కూలీలు రావడం, వాళ్లు కూలీ అడగడం, మనవాడు దొంగలెక్కలు చూపడం, వాళ్లు కాదనడం, నానాగొడవ జరగడం. కోపంతో మనవాడు, తెరలోపలికి వెళ్లగానే అటునించి కథానాయకుని తల్లి, మహాసాధ్వి రావడం, కూలీలందరూ, 'భూదేవి, మహాలక్ష్మి, శాంతమ్మ, బంగారుతల్లి' అంటూ దణ్ణాలు పెట్టడం, ఆమె కూలీల మాటలనే మనస్సాక్షిగా నమ్మి, వారికి రావలసిన లెక్క ప్రకారం కూలి డబ్బులిచ్చి పంపేయడం, ఆఖర్న 'అబ్బాయింకా రాలేదే' అనడంతో తెరపడుతుంది.

రెండవ రంగంలో, కథానాయకుడు వాసు. కథానాయిక సుమతి దోవలో ఎదురౌతారు. ఆ పిల్లను చూసీ చూడడంతోనే వాసు ప్రేమించేస్తాడు. బూర్జువా కుర్రవాడు అంత పని చేశాక, నేను మాత్రం ఊరుకుంటానా అన్న ధోరణిలో సుమతి అంతకు రెండింత లెక్కువగా ప్రేమించేస్తుంది. ఆ పిల్ల, ఆ పిల్లవాడికి సూట్‌కేస్ అందిస్తుంది. ఆ పిల్లవాడు ఆ పిల్లనెత్తిన దుత్తపెడతాడు. ఆ చిన్నవాడటూ, ఈ చిన్నదిటూ వెళ్లిపోతారు. కర్టెన్‌డౌన్!

ఇంతవరకూ భేషుగ్గానే ఉందనుకోవోయ్! ఆ తరువాత కథ నేంచేసేటట్టూ? అన్నాడు మాకవి.

'ఇంకా ఏం చెయ్యడమేమిటి? తండ్రీ కొడుకుల మధ్య వచ్చేసీనులో ఘర్షణ తీసుకురావాలి. తండ్రి యాభైవేల కట్నం, పాతికెకరాల మాగాణి, ఓ మోటారు కారు, అదనంగా ఇంకో మోటారు సైకిలూ-కాక-పై చదువులకు ఇంగ్లండు పంపించే ఏర్పాటు మీద ఓ సంబంధం మాట్లాడుకొచ్చాడు. వాసు వొప్పుకోడు, తన హృదయం ఏనాడో ఇంకొకరికిచ్చేశా నంటాడు. ఇచ్చిందాన్ని తీసుకోవడం తన వల్ల కాదంటాడు. లౌక్యం తెలిసిన తండ్రి, అప్పటి కూరుకుని, ఆ తరువాత వేగుమనుషుల్ని పెట్టి అసలు సంగతి కూపీ తీయిస్తాడు. సుమతి దీనికి ప్రధాన కారకురాలని తెలిసిపోయింది. సుమతి తండ్రి తనకు ఆరువందలు బాకీ ఉన్నాడు. అదిప్పుడు కట్టమని వాసుతండ్రి నిక్కచ్చివేశాడు. ఈలోగా అతను ఇంకో కూలీ భార్యను తప్పుడు మాటలనడంతో కూలీలందరూ సమ్మెచేస్తారు. ఆ సమ్మెకు వాసు నాయకుడు. వాసు తండ్రి బస్తీ నుంచి గూండాలను పిలిపించుకొచ్చాడు. వాళ్లు గ్రామాన్నంతా అల్లకల్లోలం చేస్తూ ఉంటారు. ప్రజలందరూ వాసు తండ్రికి వ్యతిరేకంగా, ఐక్యంగా నిలబడతారు. కర్రవెళ్లి గొడ్డలితో చేరడంతో వాసు తండ్రి చేయగలిగిందేమీ లేకపోయింది. చివరికి వాసుకూ, సుమతికీ పెళ్లవడంతో నాటకం క్లోజ్'.

రాతపనులు పూర్తయ్యేసరికే రెండు మాసాలు పట్టింది. ఆ తరువాత ఊళ్లో ఉన్న కుర్రకారుని పోగేసి నాటకం చదివి వినిపించాను. అందరూ బాగానే ఉందన్నారు. కాని, నామమాత్రం సంతృప్తికరంగా లేదు. ఎందుకంటే, నాటకమయ్యేలోగా ఎనిమిదిసార్లు తెరపడుతుంది. ఇన్ని రంగాలుండకూడదని నా ఉద్దేశం! కొన్ని కొన్ని సీన్లు పావుగంటను మించి ఉండవు. అటువంటివి వెంటవెంటనే మూడుసీన్లున్నాయి. ప్రతి పావుగంటకూ తెరపడి లేస్తూ ఉంటే, చూసేవాడి ప్రాణం విలవిలలాడిపోదా మరి! అదీగాక, మూడుగంటల సేపు నడిచే నాటకంలో, ఒక్క పద్యం లేదు. కనీసం ఒక్క పాట కూడా లేదు. వంద పద్యాలకు వొక్కటి తక్కువైనా ఒప్పుకోని ప్రేక్షకుల ముందుకు, అసలు పద్యమనేదే లేని నాటకం తీసుకెడితే చూస్తారా?

ఈసారి నేనే కూచుని నాటకాన్నంతా తిరగరాశాను. మళ్లా కొత్త నాటకం రాసినంత పనయింది! మొత్తం నాటకాన్ని నాలుగు సీన్లలోకి కుదించాను. తెరపడి, తిరిగి లేవడానికి మధ్యకాలంలో, అయిదారు నిమిషాల కన్నా వ్యవధి ఉండకుండా చూశాను. అంటే రంగస్థలంలో పెద్దమార్పులంటూ ఏమీ ఉండకూడదన్నమాట!

కవినిపట్టుకొని పదిపద్యాలూ నాలుగు పాటలూ రాయించాను. మా వాళ్లందర్నీ పిలిచి, మరోసారి వినిపించాను. 'బ్రహ్మాండం' అన్నారందరూ.

మొదటి నాటకమూ బాగుండి, ఇదీ బాగుండే పక్షంలో మా సమాజానికి అసలు 'బాగు' అంటే ఏమిటో తెలియదేమోననిపించింది. ఏమైనా ఉన్న మనుషులు వీరు. నాటకాలాడదలుచుకుంటే వీరితో ఆడాలి లేదా మానుకోవాలి. మరోదారి లేనే లేదు.

ఇంతవరకూ జరిగింది వొకెత్తు, ఇక ముందు జరగవలసినది మరొకెత్తు . అంతకు ముందు,

మాలో ఎవరికీ నాటకానుభవం లేనేలేదు. అథవా ఉండడమంటూ జరిగితే- అంతో ఇంతో నాకే ఉంది. సూర్యనారాయణ మేష్టారి దగ్గర చదువుకునేటప్పుడు 'భక్త శ్రీయాళ' 'సతీ అనసూయ'-'ధృవవిజయం'-'రామవనవాసం' వగైరా నాటకాలను ఆడినమాట నిజమే? ఎప్పుడో పదిహేనేళ్ల క్రిందట ఆడిన నాటకాల తాలూకు జ్ఞాపకాలు కూడా నాకంతగా ఉపయోగపడలేదు.

ఆ రోజుల్లో రంగులక్కూడా మా దగ్గర డబ్బులుండేవి కావు. కాకిచిప్పలు కాల్చి, వేడివేడిగా ఉన్నప్పుడే నీళ్లు చల్లి, మెత్తగా నూరేవాళ్లం. ఆ చూర్ణాన్ని వాజ్‌లైన్‌లోగానీ, కొబ్బరినూనెలోగానీ కలిపి ముఖాలకు పూసుకొనేవాళ్లం. వెంకట్రామయ్య మాకు మేకప్ చేసేవాడు. విగ్గులను కూడా మేమే తయారుచేసుకొన్నాం. జనపనారను సన్నగా పాయలు పాయలుగా తీసి, సిరాలో ముంచి ఎండబెట్టి, ఆ పీచుల్నే మడిచి, విగ్గుల కింద మార్చుకునేవాళ్లం! తెరలకు బదులు దుప్పట్లు వాడేవాళ్లం! ఏదో అయిందనిపించి, చూసేవాళ్ల చేత, మెప్పులు కూడా పుచ్చుకొనేవాళ్లం!

కానీ అవన్నీ ఇప్పుడెలా కుదురుతాయి? ఆ అనుభవాలు ఈ నాటక ప్రదర్శనలో ఎందుకూ పనికిరావని. నాకు బాగా తెలుసు. కాకపోతే, ఆ విధంగా నాటకాలాడవలసిన పరిస్థితే కలిగితే అంతకన్నా మానుకోవడమే ఉత్తమం! నాటకం ఆడితే బ్రహ్మాండంగా ఆడాలి. లేదా తోకముడుచుక్కూచోవాలి. అంతే!!

'ఇంతాచేసి, ఇప్పుడిలా నీళ్లుకారిపోవడం నాకేమీ బావుండలేదు. మనకేం కావాలో నువ్వు చెప్పు వాటిని సాధించడం నాకు విడిచిపెట్టు'- అన్నాడు రామచంద్రం.

వాడు మాట జారడేగాని, అన్న తరువాత నిలబెట్టుకొంటాడని నాకు తెలుసు.

'చిన్నికన్నడూ! నాటకం అద్భుతంగా తయారయింది. పేరు కూడా పెట్టేశాను'.

'ఏం పేరు?' అన్నాడు రామచంద్రం.

'ప్రజావిజయం' మరింక నువ్వు పేచీపెట్టకు. అన్ని సంగతులూ, ఆలోచించాకనే ఈపేరు ఖాయం చేశాను అన్నాను.

'అయితే ఇంకేంరా! నాటకం ఎప్పుడేద్దామంటావ్? ఓనెలరోజులు ముందు నుండి మంచి పబ్లిసిటీ ఇవ్వాలి. గుంటూర్లో నాకు తెలిసిన ప్రెస్సొకటి ఉంది. వాళ్లనడిగి నోటీసులు కొట్టించేస్తాను. మన వాళ్లందర్నీ వెంటేసుకొని, చుట్టుప్రక్కల ఊళ్లలో తడికలు కట్టేస్తాను. గోడలమీద రాయిస్తాను. సరా?' అన్నాడు వాడు చిటికెలు వేస్తూ.

వాడి తొందరపాటు చూస్తుంటే నాటకం, మరో పదిరోజుల్లో ఆడకపోతే, ప్రాణాలు తినేస్తాడేమోననిపించింది.

'అదికాదురా నీ బండపడ! ఇంతవరకూమనం, పోర్షన్లు రాసుకోవడమే కాలేదు. ఈపనికావడానికి ముందు, ఎవరెవరు, ఏ వేషాలు వేయాలో అనుకోవాలి. అథమపక్షం పాతికముప్పయ్ రిహార్సల్సన్నా పడాలి. ఇవన్నీ ముందు సక్రమంగా జరగాలి గదా!' అన్నాను.

వాడూ 'జరగవలసిందేనని వొప్పుకొన్నాడు. ఈరాత్రే అందరం కలుసుకొందామనీ, ఎవరెవరు ఏం చదవాల్సిందీ నిర్ణయిద్దామనీ వాడన్నాడు. ఎవరింట్లో కలుసుకొందామన్నాను. వాడు కాస్సేపు ఆలోచించి 'బళ్లో కలుసుకొందా'మన్నాడు. నాకూ ఆ సూచన బాగానే నచ్చింది. నెలరోజుల పాటు ఏకధాటిగా జరిగే రిహార్సల్స్‌కు బడికన్నా అనువైన చోటు లేదు.

ఒ గంట అటూఇటూగా అందరూ వచ్చారు. అనవసరమే అయినా, నాటకంలోని పాత్రల్ని వోసారి చెప్పి, ఎవరెవరు ఏయే వేషాలు వేస్తే బావుంటుందో తేల్చండన్నాను. రభస మెల్లగా

ప్రారంభమయింది. ఉన్న పదిమందికీ మంచి వేషాలే కావలసి వచ్చాయి. చిల్లర వేషాలకు మనుషులే దొరకలేదు.

'అబ్బాయిలూ! ఇలా అయితే మనం వొక్కనాటికీ నాటకం ఆడలేం. మనందరి ఉద్దేశమూ, నాటకం బాగా ఉండటమే గానీ, ఏ వెంకయ్యా, పుల్లయ్యో గ్రాండ్‌గా నటించటం కాదు. నాటకం బాగా ఉండేందుకు -అందులో ఉన్నవారందరూ కలిసికట్టుగా పనిచెయ్యాలి. ఎవరి దారిన వారు పెడలాగితే, నాటకం-కుక్కలు చింపిన విస్తరిలాగా తయారవుతుంది! ఆ తరువాత మీ ఇష్టం!'' అన్నాను.

తెగిందాకా పురిపెట్టడం మంచిది కాదనుకొన్నారో ఏమో ఇష్టమున్నా లేకపోయినా, అందరూ మెదలకుండా ఊరుకొన్నారు. ఇప్పుడు వేషాలు పంచవలసిన బాధ్యత నామీద పడింది. ఇలాంటి సందర్భాల్లో బరువంతా ఏవొక్కడి నెత్తినో ఉండటం మంచిది కాదని నాకు తెలుసు. అందుకని, నేను రామచంద్రాన్ని గూడా సాయం తీసుకొన్నాను.

వాసుగా కోటేశ్వరరావు, వాసు తండ్రిగా నేను, సుమతిగా రామచంద్రం, సుమతి తండ్రిగా నాగభూషణం, వాసు తల్లిగా నరసింహారావు చదవాలనుకొన్నాం. శ్రీరాములు హార్మోనిస్టుగా పనిచేస్తానన్నాడు. నన్ను డైరెక్టు చెయ్యమన్నారు. వారం రోజుల్లోగా పోర్షన్లు రాసుకోవడమే కాకుండా కంఠతా కూడా రావాలన్నాను. వచ్చే బుధవారం నుండి, ప్రతిరోజూ రిహార్సల్స్ ఉంటాయనీ, ఏ పరిస్థితిలోనూ, వాటిని దాటేయడానికి చూడకూడదనీ అనుకున్నాం. అందరం సరేనంటే సరేననుకొన్నాం. అప్పటికో గండం గడిచింది!

"నాటకం గొప్పగా వెయ్యొచ్చురా బ్రదర్! నేను చెబుతున్నాను చూడు! వేలు కురుస్తాయనుకో!'' అన్నాడు రామచంద్రం.

"నీనోటి చలవ వలన అంతపనీ జరగాల్నే గానీ- మన సూరిగాడికి తప్పకుండా ఏమన్నా ముట్టచెబుదాం. వాడిచేత నాటకం రాయించుకొన్నా. చిల్లికానీ ఇవ్వలేదు. వాడైనా అడిగిన పాపాన పోలేదనుకో. "నాలుగు డబ్బులొస్తే-నిన్ను అన్యాయం చెయ్యనురా బాబిగా'' అని చెప్పా. "సరే'' అన్నాడు. మనమెంత గింజుకు చచ్చినా, నాటకంలో పసలేకపోతే ఇట్టే నీళ్లు కారిపోతుంది. ఏమంటావ్?'' అన్నాను.

వాడేమీ అనలేదు.

"ప్రజా విజయం'' రిహార్సల్స్ అనుకొన్న రోజున కాకుండా మూడోరోజున మొదలయ్యాయి. సరిగ్గా పోర్షన్లు రాకపోవడం వల్లా వచ్చినవారికైనా, ఏ డైలాగ్ తరువాత ఏ డైలాగ్ అనాలో తెలియకపోవడం వల్లా, ఒక్క సీనన్నా జరగలేదు. పోర్షన్లు రానివాళ్లమీద రామచంద్రం కేకలేశాడు.

"అనుకొన్న పన్లు అనుకొన్నట్టుగా ఠంచన్‌గా జరగాలోయ్! వారం రోజులకల్లా పోర్షన్లు రావాలంటే, వచ్చితీరాల్సిందే. అంత ఖచ్చితంగా ఉంటే తప్ప పనులు కావు'' అన్నాడు రామచంద్రం.

కోటేశ్వరరావుకు మనవాడి ధోరణి నచ్చినట్లుగా లేదు.

"నీకంటే -సంపాయించి పెట్టే బాబుగాడొకడున్నాడు గనక గడుస్తుంది. మరి మా సంగతేమిటి? పగలల్లా ఏదో పనిచేసుకోవాలి. నాటకాలాడటమే మన వృత్తికాదుగా!'' అన్నాడు కోటేశ్వరరావు.

"ఇంతవరకూ కాని మాట నిజమే గానీ, ఇక ముందు కాగూడదనేదేమీ లేదుగా!''అన్నాడు రామచంద్రం.

"ఇకముందెప్పుడో, ఏదో వొరుగుతుందని ఇప్పట్నించే మాడిచావడం నావల్లకాదు. పోర్షన్లు

వొచ్చిన్నాటికే వస్తుంది. నన్ను సతాయిస్తే లాభం లేదు. మీకిష్టం లేకపోతే, నన్ను తొలగించండి'' అన్నాడు కోటేశ్వర్రావు.

''నీ ముష్టిబెదరింపుల కిక్కడ జడుసుకొనేవాళ్లెవరూ లేరు. నువ్వు లేకపోయినా నాటకం పడుతుంది. బహుళా గొప్పగా కూడా ఉంటుందేమో! నీలాంటి తోకపీకుడుగాళ్ల వల్ల ఎప్పుడూ ప్రమాదమే!'' అన్నాడు రామచంద్రం కాస్త గొంతు పెంచి.

కోటేశ్వర్రావు పోవడానికి లేచాడు. నేను సర్దిచెప్పినా ఉపయోగం లేకపోయింది. కోటికాస్త మెత్తబడేవేళకు చంద్రంగాడు పేట్రేగిపోవడం సాగించాడు. ఈ ఇద్దరిలో ఎవరో వొక్కరుండాలే తప్ప, ఇద్దరూ సమాజంలో ఉండటం సాధ్యం కాదని కాప్పుడే అనిపించింది. కోటిని వొదులుకొని,, రామచంద్రాన్ని సమాజంలో ఉండమన్నాను. ఆ రోజున నేను తీసుకొన్న ఈనిర్ణయం వల్ల భవిష్యత్తులో ఊహాతీతమైన మార్పులు జరుగుతాయని ఎవ్వరూ అనుకోలేదు. నేనూ అనుకోలేదు. పదేళ్ల తరువాత నేనూ కోటీ గుంటూర్లో ''దేవకన్య'' సినిమా చూస్తున్నప్పుడు ఈ మాటే అనుకొన్నాం.

ఈ గొడవ ఇంతటితో ఆగిపోలేదు. కోటేశ్వరరావు, ఆ క్షణం నుండే మాసమాజం మీద కత్తిగట్టాడు. మాకు పోటీగా ఇంకో సమాజాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు. దానికి వాడే డైరెక్టర్. గుంటూరు వెళ్లి పాతిక నాటకాలు కొనుక్కొచ్చాట్ట. వారం రోజుల పాటు వాటినన్నింటినీ చదివాట్ట. అందులోంచి మాంఛి నాటకాన్నొకదాన్ని ఎన్నికచేసి, పోర్షన్లు కూడా తనేరాసి సిద్ధంగా ఉంచాట్ట. ఈ సంగతులన్నీ ఎప్పటికప్పుడు మాకు తెలుస్తూనే ఉన్నాయ్. అయినా వాణ్ణి ఆపటానికి నేను ప్రయత్నం చేయలేదు.

''ఇప్పుడేమంటావురా?'' అన్నాను రామచంద్రంతో.

''వాడు నాటకం వేసినప్పుడు చూస్తాను. వాడి ముఖంకాదూ! వాడేమిటీ? నాటకం వేయడమేమిట్రా?'' అన్నాడు రామచంద్రం.

కోటేశ్వరరావు నాటకం వేయలేడన్న అనుమానం- అనుమానమేమిటి గట్టి నమ్మకమే- రామచంద్రానికి ఎందుక్కలిగిందో నాకైతే తెలీదు. వాడా నమ్మకంలో ఉంటుండగానే జరగవలసిన పనులన్నీ జరుగుతున్నాయి. కోటిగాడి సమాజం వాళ్లు జోరుగా రిహార్సల్స్ వేస్తున్నారని కూడా నాకు తెలిసింది. సంక్రాంతి నాటికి, ఆరునూరైనా నూరుఆరైనా సరే నాటకం వేసితీరతారన్నట్టు నాకు తెలిసింది. పనీపాటా మానేసి వాడీపనిలోనే ఉంటున్నాడన్నారు.

''దీన్ని బట్టి చూస్తే వాడెంత తుచ్ఛుడో తెలిసిపోవటం లేదా? పోర్షను రాలేదేమని మనమడిగితే అలా సమాధానం చెప్పిన పక్షిగాడు, ఇప్పుడీ పనంతా ఎలా చేస్తున్నాట్ట?'' అన్నాడు రామచంద్రం.

''అదా మనకిప్పుడు ముఖ్యవిషయం? దీన్ని చర్చిస్తూ కూచుంటే పుణ్యకాలం కాస్తా దాటిపోతుంది. మనం వాడికన్నా ముందుగా నాటకం ఆడాలి. ఇప్పటికే మన సమాజంలోంచి ముగ్గురు జారుకున్నారు. మరో వారం రోజు లాగితే, ఉన్న నలుగురూ పోతారు. అప్పుడు నువ్వూ నేనూ తప్ప మిగిలేదెవరూ ఉండరు''. అని విసుక్కొన్నాను రామచంద్రం మీద.

అప్పటికి గానీ వాడికి వేడి పుట్టలేదు. జారిపోయినవాళ్లను తిరిగి లాక్కొచ్చాడు. తను హీరోవేషం వేస్తానన్నాడు. హీరోయిన్‌గా గుంటూరు నుంచి ఎవర్నన్నా కొట్టుకొద్దామన్నాడు. అవసరమైతే, తను నాలుగైదొందలు పెట్టుకుంటానన్నాడు. బ్రహ్మాండం తలకిందులైనా సరే-ఇది జరిగి తీరుతుందన్నాడు.

రామచంద్రం మాటలపోగు కాదని నాకు తెలుసు. వాడు అన్నమాటను అక్షరాలా నిలబెట్టుకున్నాడు.

మేము గుంటూరు నుంచి ఓ అమ్మాయిని తీసుకురావటానికి నిశ్చయించుకొన్నామన్న సంగతి

కోటి ముఠాకు తెలిసింది. వాళ్లు ఇంకో అమ్మాయిని తీసుకొస్తామన్నారు. కానీ ఆ పని జరగలేదు. ఆ సమాజానికి డబ్బులేదు. మాకుంది. ఉన్నదంటే రామచంద్రంగాడిచ్చాడు. కోటిముఠా మీద కోపమే లేకపోతే, వాడినించిపైసా రాలడానికి నల్లమేక తెగాల్సిందే!

ఓ రోజు సాయంత్రం ఆరుగంటలకు రామచంద్రం, మా ఇంటికొచ్చాడు. వాడివెనకాల పదిహేను, పదహారేళ్లమ్మాయొకతున్నది. ఆపిల్లకు వెనగ్గా నలభైఏళ్ల 'అమ్మాయి' ఇంకోతున్నది.

"మంగమ్మరా!" అంటూ ఆపిల్లను-చిన్నపిల్లను-పరిచయం చేశాడు రామచంద్రం. "ఈవిడ నాగమణి-బళ్ళారి రాఘవాచారి ట్రూపులో పనిచేసిందట. ప్రస్తుతం గుంటూర్లో ఉంటుంది. మంగమ్మకు-"

మంగమ్మ "నమస్తే" అన్నది. నాగమణి "నమస్తే" అనడమే కాకుండా, ఆ కాసేపట్లోనూ, ఓ లవ్ సీనులో నాయకి చేసినంత అభినయం చేసింది. అయిదారుసార్లు కళ్లు టపటపలాడించి, రెండుమూడుసార్లు పమిటెను విదిలించి వేసుకుని, మరో రెండుసార్లు కుచ్చెళ్లు దులుపుకుని, అప్పుడు తీరిగ్గా నవ్వింది.

"సోడా దొరుకుతుందా బాబూ!" అన్నది నాగమణి.

"ఈ వెధవ్వూళ్లో సోడా ఉండ"దన్నాడు రామచంద్రం.

నాగమణి ఏమనుకుందో ఏమోగానీ పైకి మాత్రం "పోన్లెండి" అన్నది.

మనిషి ముఖం చూడగానే, ఆ వ్యక్తి గుణగణాలన్నీ ఇట్టే తెలుసుకోవచ్చుననడంలో నాకు నమ్మకం లేదు. సంవత్సరాల తరబడి కలిసిమెలిసి ఉండే భార్యాభర్తలు చావబొయ్యే నాటిక్కూడా ఒకరికొకరు అర్థంకాని సందర్భాలు నాకుతెలుసు కాని, నాగమణిని గురించి, నాకప్పటికప్పుడే కొన్ని అభిప్రాయాలేర్పడ్డాయి. ఆ తరువాత జరిగిన సంఘటనలు, నాకేర్పడిన అభిప్రాయాలను బలపరిచాయేగానీ, రహితం చెయ్యలేదు.

మనం అడిగినా అడగకపోయినా, నాగమణి తన అనుభవాలన్నింటినీ చెప్పుకొస్తుంది.

"ఒకసారి చిట్టివలసలో చింతామణి వేస్తున్నాం బాబూ! రాఘవాచారి గారు భవానీశంకరుడు, పెద్దిబొట్ల బిల్వమంగళుడు. రాజమండ్రి శాస్త్రిగారు సెట్టిగా వేశారు. మేం నాటకం వేస్తున్నామని తెలిసి విజయనగరం మహారాజావారు సకుటుంబంగా వచ్చారు. నాటకం మధ్యలోనే కలగజేసుకుని నన్ను గురించి చిన్న ఉపన్యాసం కూడా ఇచ్చారు. ఆ తరువాత విజయనగరం పిలిపించుకున్నారు. నన్ను దివాణంలో ఉండిపొమ్మన్నారు. నేనే ఒప్పుకోలేదు" అనేది నాగమణి.

"తుమిడాం కుమార్రాజా వారు చేటంత వెండిపళ్లెంలో, ఇంతెత్తున రూపాయలు పోసి దానిమీద కాశీపట్టుచీర కప్పి నాకు పంపించారు. వాటిని తెచ్చినవాణ్ణి, పంపినవాణ్ణి కూడా ముఖం వాచేలాగా చీవాట్లు వేసి పంపించాను".

"ఒకసారి స్థానం వారు నా వేషం చూసి, దంగైపోయారు. మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్యగారి నడగండి-కావలిస్తే. చింతలపూడి రాణీగారు తిమ్మాజీ, కౌసల్యాదేవిగారు తనతో కబుర్లు చెబుతూ కూచోమని, నెలకు రెండొందలిస్తాననీ స్వయంగా గుంటూరొచ్చి అడిగిన సంగతి అందరికీ తెలుసు, కానీ నేనొప్పుకోలేదు. బరోడా దివాన్, బావాజీ రావుగారు నాకోసం గుంటూరు ప్రత్యేకంగా వారం రోజుల పాటు ఉండిపోయారు. ఏమిటోలెండి, ఆరోజులే వేరు!!"

మధ్యలో నేను కలగజేసుకోకపోతే ఈ ప్రవాహం ఆగేటట్టు కనపడలేదు. ఏదో పనున్న వాడిలాగా, అవతలికెళ్లి రామచంద్రాన్ని గట్టిగా కేకవేశాను.

End of Preview.

Rest of the book can be read @

http://kinige.com/kbook.php?id=2617

* * *